

Espoon kaupungin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Hallituksen esitys ilmastolain muuttamisesta alleviivaa kaupunkien ja kuntien merkittävää roolia ilmastomuutoksen torjunnassa. Esitys tuo kunnille uuden lakisääteisen velvoitteen suunnitella ilmastotyötä laatimalla valtuuston hyväksymä ilmastosuunnitelma. Espoo näkee hyvänä, että lakiesityksen perusteluissa tunnistetaan kunnan ratkaiseva rooli ilmastomuutoksen hillinnässä muun muassa kaavoituksen, maankäytön, liikennesuunnittelun, energiankäytön, julkisten hankintojen ja omistajaohjauksen keinoin sekä kumppanina alueen yrityksille ja tutkimus- ja kehittämistoimijoille vauhdittamassa talouden vihreää siirtymää.

Lakiehdotuksen mukaisesti kunta laatii tai päivittää ilmastosuunnitelman vähintään kerran valtuustokaudessa. Espoo, kuten monet muut kunnat ja kaupungit, on tehnyt aktiivista ja suunnitelmallista työtä ilmastomuutoksen torjumisessa, varautumisessa ja sopeutumisessa jo yli vuosikymmenen ajan kiristäen ilmastotavoitteitaan useaan otteeseen. Espoossa ilmastomuutoksen torjunnan toimenpiteet on niin ikään päivitetty valtuustokausittain. Espoo katsoo, että ilmastosuunnitelman päivittäminen vähintään kerran valtuustokaudessa on perusteltua tavoitetaso tarkistamiseksi sekä ilmastotyöhön liittyvän nopean teknologisen ja lainsäädännöllisen kehityksen ja kasvavan tietopohjan ja toimintaympäristön muutosten vuoksi.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Espoo näkee hyvänä lakiesityksen tavoitteen kuntien omien lähtökohtien ja kunnalle keskeisten painotusten huomioimisesta ilmastosuunnitelmissa. Espoo pitää hyvänä, että kunnilta ei edellytetä erillistä, määrämuotoista suunnitelmaa vaan kriteerit täyttävä olemassa oleva suunnitelma täyttää lain velvoitteet ja kunnat voivat jatkossakin laatia ilmastosuunnitelmansa huomioiden oman toimintaympäristönsä. Kunnilla on keskeinen rooli ilmastomuutokseen sopeutumisen toteuttamisessa rakentamisen ja kaavoittamisen kautta. Siten moni sopeutumisasia jää kunnan huolehdittavaksi ja kunta voi näin paremmin suunnitella sopeutumista omista lähtökohdistaan käsin.

Lakiesityksen mukaisesti kunnat veloitetaan huomioimaan kansallinen hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 sekä asettaessaan poistumatavoitteita tai nieluja koskevia toimia huomioimaan kansallinen nielujen vahvistamisen tavoite ja tavoite hiilinegatiivisuudesta vuoden 2035 jälkeen. Espoo on jo omassa strategiassaan, Espoo-tarinassa, asettanut tavoitteekseen hiilineutraaliuden saavuttamisen vuoteen 2030 mennessä.

Espoo pitää hyvänä, että lakiesityksen mukaisesti ilmastosuunnitelma kattaa kunnan omaan toimintaan kohdistuvien hillintätoimien ohella vaikutukset asukkaiden ja sidosryhmien mahdollisuuksiin hillitä päästöjä omassa toiminnassaan. Kuten hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, kunnat ja kaupungit eivät voi pelkästään omilla toimillaan saavuttaa ilmastotavoitettaan vaan muiden toimijoiden, erityisesti yritysten, toiminnalla on suuri merkitys. Espoon kaupungin ilmastotyön tavoitteena on omien päästöjen vähentämisen ohella vahvistaa espoolaisten toimijoiden hiilikädenjälkeä ja talouden vihreää siirtymää.

Espoo pitää tärkeänä, että sidosryhmien osallistaminen ilmastosuunnitelman laatimiseen tapahtuu kuntien omista lähtökohdista käsin. Erilaisten lausunto- ja kuulemismenettelyjen lisäksi se voi tapahtua myös osallistamalla sidosryhmiä ilmastosuunnitelman laatimiseen ja vaikuttavimpien toimenpiteiden tunnistamiseen suunnitelman valmistelun aikana.

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

Ehdotus toisi lisävelvoitteita kunnan raportointi- ja selvitysvelvoitteisiin. Ehdotuksen mukaan kunnan olisi seurattava laatimansa ilmastosuunnitelman toteutumista sekä tavoitteiden että toimien osalta.

Espoo seuraa ilmastotavoitteidensa toteutumista osana talouden- ja toiminnan seurantaa, minkä lisäksi Espoolla on vakiintuneet päästöjen sisäiset ja ulkoiset raportointikäytännöt. Espoo pitää hyvänä, että seuranta voidaan jatkossakin suorittaa kunnan määrittelemillään keinoilla, jotka täyttävät lain vaatimukset.

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

Lakiesityksen mukaisesti kunnille tulisi velvoite ottaa ilmastosuunnitelma huomioon kuntalaissa säädettyssä kuntastrategiassa sekä toimintakertomuksessa.

Espoon ilmastotavoitteen hiilineutraaliuden saavuttamisesta vuoteen 2030 mennessä on valtuusto päättänyt osana kuntastrategiaa. Tavoitetta seurataan osana kunnan toiminnan ja talouden seurantaa.

Espoo näkee tärkeänä, että vaikuttavuuden saavuttamiseksi ilmastotyö läpileikkaa koko kaupunkiorganisaation toiminnan. On tärkeää, että kunnan ilmastotavoitteet ja -toimet ovat osa kuntastrategiaa ja toimintakertomusta, sillä silloin tavoitteita toteutettavien toimenpiteiden resursointi tulee myös osaksi kunnan talousarviota ja –suunnitelmaa.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

Espoon kaltaiselle suurelle kaupungille on luonteva jatkossakin laatia oma ilmastosuunnitelmansa, mutta tunnistaa siihen ne toimenpiteet, jotka on tarkoituksenmukaista toteuttaa seutu- tai aluetasolla.

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

-

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

Muutoksenhaku koskisi kunnan ilmastosuunnitelmaan liittyvää valtuuston päätöstä, johon voisi hakea muutosta kunnallisvalituksella hallinto-oikeudelta. Kunnallisvalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa sekä kunnan jäsen. Valitusoikeutettujen piiri olisi näin ollen laaja. Kunnan ilmastosuunnitelmaan liittyvät kunnallisvalitukset voivat lisätä kaupungin työtaakkaa. Kuntalain mukainen kunnallisvalitusmenettely olisi kuitenkin tarkoituksenmukainen, koska kyseessä olisi valtuuston päätös eikä valtuuston päätöksiä koskevasta kuntalain muutoksenhakusääntelystä olisi perusteita poiketa.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Esityksen myötä ilmastosuunnittelun piiriin tulisivat myös ne kunnat ja kaupungit, jotka eivät ole tehneet ilmastosuunnitelmia ennen lakisääteistä velvoitetta. Lain pääasialliset vaikutukset kohdistuisivat ilmastoon ja ympäristöön, talouteen, kuntiin, viranomaisten tarvitsemiin voimavaroihin sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Kunnissa ja kaupungeissa, joissa jo nyt tehdään suunnitelmallista ilmastotyötä kuten Espoossa, esityksellä ei olisi merkittävää lisävaikutusta kunnan ilmastopäästöihin.

Kaikissa kunnissa ilmastovaikutusten laajuus riippuu ilmastosuunnitelmien kunnianhimon tasosta ja toimeenpanon tehokkuudesta. Espoon näkökulmasta kunnassa on keskeistä kohdistaa voimavarat kustannusvaikuttavimpiin tekoihin sekä toimia yhdessä kumppaneiden kanssa yhdessä sovittujen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. Oman toimintansa kehittämisen ohella kaupunki toimii usein vaikuttavimpien ilmastoratkaisujen alustana ja kumppanina.

Muut huomiot

Espoo pitää hyvänä, että kunnilla jatkossa on mahdollisuus hakea valtionavustusta ilmastosuunnitelman laatimisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseksi ja esittää, että avustusten jakoperusteissa huomioidaan kunnan koko sekä toimintaympäristö.

Pelkkä kuntien ilmastosuunnittelun tukeminen ei kuitenkaan riitä saavuttamaan kuntien ilmastotavoitteita. Monet kuntien ilmastotoimenpiteet ja -hankkeet ovat riippuvaisia ulkopuolisesta hanke- tai muusta rahoituksesta. On tärkeää, että lain toimeenpanossa osoitetaan kuntien tarpeisiin ja haasteisiin kohdennettua tukea, resursseja ja rahoitusta.

Hallituksen esitys ilmastolain muuttamisesta tuo hyvin esiin energia-alan merkittävän roolin kaupunkien ja kuntien ilmastotyössä ja päästöjen vähentämisessä. Erityisiä kehittämistarpeita liittyy kuitenkin vielä mm. energian siirtämiseen tarvittavaan infrastruktuuriin. Ilmastolain pitää mahdollistaa varautuminen mahdollisiin muutoksiin energiamarkkinoilla.

Espoo pitää tärkeänä, että valtio tunnistaa ja tukee edelläkävijäkaupungeissa tehtävää, kansallista ja EU-tasoa kunnianhimoisempaa kaupunkien ilmastotyötä ja toimii osaltaan aktiivisesti työn vaikuttavuuden, rahoituksen ja kansallisen tuen varmistamiseksi. Espoo valittiin Euroopan komission toimesta mukaan edelläkävijäksi toteuttamaan 100 hiilineutraalia ja älykästä kaupunkia missiota. Osana missiota kaupungit laativat yhdessä kumppaneidensa kanssa ilmastosopimuksen. Euroopan komission tunnistamat kaupunkien ilmastosopimukset voivat jatkossa olla osa kuntien ilmastosuunnitelmia vahvistaen niiden vaikuttavuutta erityisesti kumppanuuksien rakentamisessa ja EU-rahoituksen sekä ilmastotavoitteita vauhdittavien investointien houkuttelemisessa Suomeen. Espoo toivoo, että valtio jatkaa ja tiivistää vuoropuhelua missioon valittujen kaupunkien kanssa ja varmistaa riittävän tuen ilmastotyötä edelläkävijöinä kehittäville kaupungeille.

Espoon hiilineutraaliustavoite on alueella tuotettujen päästöjen vähintään 80 prosentin vähennys vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Jäljelle jäävä 20 prosentin osuus voidaan sitoa hiilinieluihin tai kompensoida muilla keinoilla. Kirjavan kompensatiokentän vuoksi ja päästökompensatioiden vastuullisuuden varmistamiseksi valtiolta toivotaan vahvaa roolia ja pelisääntöjen selkeyttämistä.